

SVEUČILIŠTE JOSIPA JURJA STROSSMAYERA U OSIJEKU
FAKULTET ZA ODGOJNE I OBRAZOVNE ZNANOSTI

Leo Staković

**ULOGA SCENSKE IGRE U SAMOAKTUALIZACIJI DJECE
PREDŠKOLSKE DOBI**

ZAVRŠNI RAD

Osijek, 2017.

SVEUČILIŠTE JOSIPA JURJA STROSSMAYERA U OSIJEKU

FAKULTET ZA ODGOJNE I OBRAZOVNE ZNANOSTI

Preddiplomski sveučilišni studij ranoga i predškolskog odgoja i obrazovanja

**ULOGA SCENSKE IGRE U SAMOAKTUALIZACIJI DJECE
PREDŠKOLSKE DOBI**

ZAVRŠNI RAD

Predmet: Dramske igre

Mentor: red. prof. art. Mira Perić Kraljik

Sumentor: Ružica Tokić, asistentica

Student: Leo Staković

OIB: 54568785833

Osijek,
rujan, 2017.

Ovaj rad posvećujem svim profesorima našeg fakulteta, kao zahvalu za svo vrijeme, strpljenje i razumijevanje koje su nam pružili i svu inspiraciju i motivaciju koje su tokom godina usadili u naše mlade i neiskusne umove. Hvala vam.

Sažetak

Rad dovodi u relaciju teoriju o samoaktualizaciji Abrahama Maslowa i produkte provođenja dramskih metoda, preciznije scenske igre, u odgojnoj skupini u vrtiću. Maslow prepoznaje ključan utjecaj socio-kulturalnog okruženja na razvoj djeteta kao preduvjet za razvoj i samoaktualizaciju pojedinca. Imajući u vidu osjetljivost djetetova ranog razvoja i djetetovu težnju za aktualizacijom potrebno je rana iskustva i razvoj što više približiti vrhunskim iskustvima kako bi se osigurali preduvjeti za ostvarenje, ako ne i sama samoaktualizacija. Tradicionalna pedagogija koja prevladava u vrtićima danas, nažalost rijetko osigurava uvjete nužne za ostvarivanje viših potreba.

Ključne riječi: dramske metode, humanistička psihologija, samoaktualizacija, scenska igra

Summary

This paper brings to relation the theory of self-actualization by Abraham Maslow and outcomes of enrolling dramatic methods, scene play to be precise, in a preschool group. Maslow recognizes the key influence of socio-cultural environment on child development as a precondition for the development and self-actualization of the individual. Having in mind the sensitivity of child's early development and his aspiration for actualization it is necessary to bring closer early experiences and development as much as possible, in order to enable preconditions for reaching, if not self-actualization itself. Traditional pedagogy that prevails in preschools today, unfortunately rarely ensures the conditions necessary for reaching higher needs.

Key words: dramatic methods, humanistic psychology, self-actualization, scene play

Sadržaj

1. Uvod	7
2. O Maslowu i samoaktualizaciji	8
2.1. Abraham H. Maslow	8
2.2. Humanistička psihologija	9
2.3. Maslowljeva hijerarhija potreba	10
2.4. Samoaktualizacija / samoostvarenje / autorealizacija	12
2.5. Karakteristike samoostvarenih osoba	12
3. Scenski odgoj	16
4. Igra	17
4.1. Scenska igra	18
5. Dramske metode	19
6. Povezanost scenske igre i samoaktualizacije	20
7. Zaključak	21
Literatura	22

1. Uvod

U završnom radu, pozabavit ću se temom pojma iz psihologije – samoaktualizacijom, u kontekstima dramskog odgoja i pedagogije, te samim utjecajem scenske igre na psihološke aspekte djece predškolske dobi. Pregledom relevantne literature, citirajući i parafrizirajući istaknute autore s područja dramske i kazališne pedagogije, opće pedagogije i psihologije pokušat ću razjasniti koliko veliku ulogu dječja igra zapravo igra u životu jedne osobe. Psiholog Abraham Maslow, utemeljitelj humanističke teorije ličnosti i samoaktualizacije kao pojma, tvrdi da se potreba za samoaktualizacijom u pojedinca ne javlja dok nisu zadovoljene potrebe nižeg reda, poput fizioloških potreba, potreba za sigurnošću, ljubavlju i pripadanjem. Iz ovoga bi se dalo naslutiti, o čemu već mnogi psiholozi i teoretičari pišu, kako je samoaktualizacija potreba koja se javlja tek u adolescenciji i može biti, ali najčešće nije zadovoljena. U završnom radu, potvrdit ću Maslowljeve riječi i činjenicu da mnogi ljudi ne uspijevaju ispuniti potrebu za samoaktualizacijom odnosno samoostvarenjem, ali ćemo i objasniti zašto je to tako. Uz to, pretpostavit ćemo i teoriju da samoaktualizacija nije nešto što se nužno javlja u adolescenciji, nego da se temelji za nj grade još u ranoj i predškolskoj dobi i da ista, u pravim uvjetima, može biti ostvarena već tad. Odabrao sam konkretno ovu temu kako bih ukazao na važnost dramskih i scenskih tehnika i igara u odgoju djece rane i predškolske dobi, ali i odgoju općenito. Rad je namijenjen svim prosvjetnim radnicima i radnicama, a osobito odgojiteljima i odgojiteljicama, jer služi kao podsjetnik na veličinu naših uloga u životima djece koju podučavamo.

2. O Maslowu i samoaktualizaciji

Kako bi u potpunosti mogli razumjeti temu i svrhu ovoga rada najprije moramo otkriti ponešto o Abrahamu Maslowu i njegovu radu. Tko je on zapravo i čega je utemeljitelj? Što je to humanistička psihologija? Odakle pojam samoaktualizacije i što je to Maslowljeva hijerarhija potreba?

2.1. Abraham H. Maslow

„Abraham Harold Maslow rodio se u New Yorku 1. travnja 1908. U siromašnoj židovskoj četvrti Brooklyn; bio je prvorodenac od sedmero djece. Premda je njegov otac, ruski židov, htio da mu sin studira pravo, Abraham je upisao filozofiju na sveučilištu Wisconsin i opredijelio se za psihologiju. 1934. postigao je doktorat, a 1937. postao je profesorom psihologije u Brooklynu, gdje je predavao do 1951. godine. Od 1951. do 1969. godine predaje na židovskom sveučilištu Brandels kao predstojnik psihološkog odsjeka. 1969. godine, na poziv W. P. Laughlina da se pridruži skupini istraživača „Laughlin Charitable Foundation“ u Menlo Parku, Maslow odlazi u Kaliforniju. Međutim, srčani udar mu ne dopušta da ispuni planove, i on umire, 6. lipnja. 1970.“ (Puljić, 1980, 268.)

Slika 1 - Abraham Harold Maslow

Cilj i interes A. Maslowa jest naučiti: koliko potencijala ima čovjek u sebi, što sve može postati i dokle se može razviti. Kako bismo doznali što je psihološko zdravlje, potrebno je studirati potpuno zdrave ljude. Zbog toga on kritizira Freuda i sljedbenike koji su pokušavali razumjeti narav osobe studirajući samo neurotične i bolesne pojedince. Ne, kaže Maslow, mi se moramo okrenuti boljim stranama ljudske naravi. Jer, ako želimo doznati kako brzo može trčati čovjek uopće, onda to nećemo zaključivati prema invalidima, nego prema onima koji su odnijeli olimpijsku medalju, koji su najbolji. Samo tako možemo zaključiti kako čovjek može brzo trčati. Slično tome, studirajući zdrave i ostvarene osobe, mi možemo zaključiti koliko se čovjek može razviti i što sve može postati. Opći zaključak Maslowljevih istraživanja bio je da čovjek posjeduje urođene motive koji ga tjeraju naprijed da se razvija, raste, da realizira sebe i postane ono što je kadar postati. Hoće li on to uspjeti ispuniti i realizirati, uvelike ovisi i o njemu i o socijalnim silama koje mogu spriječiti ili simulirati realizaciju (Puljić, 1980).

Među tim socijalnim silama odnosno činiteljima smo i mi odgojitelji, možda čak i najjača sila od svih. Odgojitelju je zadatak usaditi prave vrijednosti u dječji um i biti konstantan poticatelj njihova razvoja, psihičkog i fizičkog. Dati djeci ideju i predodžbu onoga što bi jednoga dana mogla postići i usmjeravati ih na put do takvih životnih postignuća. „Iako Maslow drži da vrlo mali postotak u našem društvu postiže autorealizaciju (čak ni 1% po njegovu mišljenju), on je ipak optimist u vezi s mogućnošću da se postotak realiziranih poveća i da što veći broj ljudi postigne ostvarene ideale pune ljudskosti ili bar krene u tom smjeru. Istina, negativna iskustva utječu na našu sadašnju zbilju, ali ona nisu odlučujuća. Mi možemo ne biti njihova žrtva, te orijentirati svoj rast prema većim stadijima psihološke zrelosti“ (Puljić, 1980, 269.) Takvim svojim istraživanjima i djelima, od kojih valja istaknuti *Motivacija i ličnost* (1954.), *Prema psihologiji bića* (1968.) i *Krajnji doseg ljudske naravi* izdanu 1971., nakon njegove smrti; Maslow postaje jednim od utemeljitelja i začetnika humanističke psihologije. Humanističku psihologiju dakle, možemo opisati kao suvremenu psihologiju i kao treći glavni smjer psihologije pored bihevizma i psihoanalize.

2.2. Humanistička psihologija

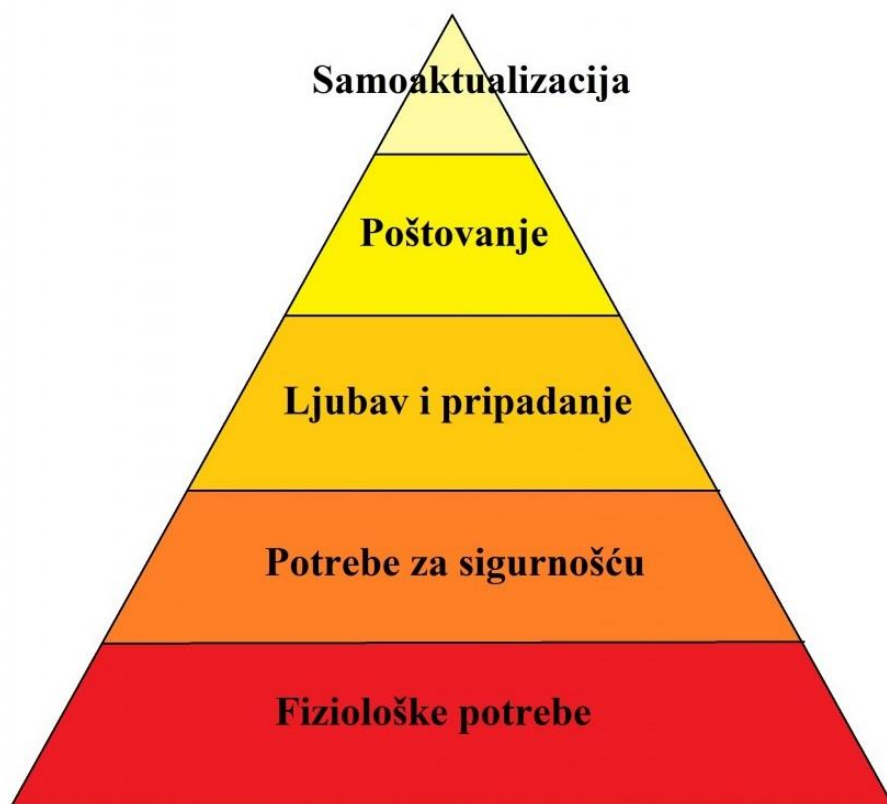
Humanističku psihologiju, dakle, možemo opisati kao novi smjer u psihologiji koji se pojavljuje 60-ih godina prošlog stoljeća, usmjerava se na ljudski razvoj i potencijal, a kao

ključne predstavnike možemo navesti Abrahama Maslowa i Carla Rogersa. Humanistička psihologija odbacuje psihoanalitičko učenje po kojem je prava priroda čovjeka loša i bazirana na instinktima. Ljudska priroda je po mišljenju humanističkih psihologa jedinstvena i posebna, sa svojim specifičnostima i obilježjima, a vidi čovjeka kao slobodno biće koje ima svoja iskustva i odgovorno je za svoj razvoj i rast. Cilj i svrhu života vide kao aktualizaciju ljudskih potencijala ili mogućnosti, odnosno samoaktualizaciju (Fulgosi, 1997). „Ekvivalent humanističkoj psihologiji pronalazimo u humanističkoj, progresivnoj i reformskoj pedagogiji. One u velikoj mjeri uspješno pokušavaju ponuditi rješenja i odgovoriti na pitanja: Postoje li pedagoška rješenja koja osiguravaju optimalna iskustva? Koje situacije u školi osiguravaju ostvarivanje vrhunskih iskustava i dječju zanesenost školskim aktivnostima? Kako osigurati intrinzično učenje relevantno za dijete i omogućiti mu samoaktualizaciju?“ (Rajić, 2011, 236) Znajući ovo, mogli bismo prema nekim odrednicama poistovjetiti dramsku pedagogiju sa reformskom, možda ju čak nazvati i dijelom reformske pedagogije. Odgovor na gore postavljena pitanja vrlo lako može biti upravo scenska igra, no o tome ću detaljnije u nastavku rada.

2.3. Maslowljeva hijerarhija potreba

Što je to što pokreće odnosno motivira zdravu osobu? Maslow smatra da ljudsko biće posjeduje urođenu težnju (mogli bismo čak reći i nagon) da se realizira. Osim te težnje, tog motiva prema realizaciji, postoji još nekoliko motiva koji su raspoređeni po nekoj vrsti hijerarhijske nadmoći od slabih prema jačima. On ih nabroja pet, da bismo ih bolje mogli predložiti i shvatiti zamislimo ih u obliku jedne skale; da bismo zakoračili na drugu stepenicu, potrebno je stati na prvu, a prije treće na drugu i tako redom. Isto je i s ljudskim motivima. I oni su postavljeni na neku vrstu stepenica prema kriteriju od jačeg prema slabijem. Kako bi se pojavili motivi iz druge grupe, s druge stepenice, potrebno je da oni s prve budu zadovoljeni. Tih pet stepenica, pet grupa motiva, on naziva pet raznih potreba. To su: fiziološke potrebe, potreba za sigurnošću, potreba pripadnosti i ljubavi, potreba štovanja i poštovanja, potreba samoostvarenja. To je pet grupa motiva koji pokreću naše djelovanje. Nisu svi odjednom angažirani. Samo po jedan motiv dominira u danom momentu. Najlakši način shvaćanja ove podjele jest uzevši za primjer osobu koja je dugo vremena bila bez hrane, fiziološka potreba gladi bit će glavni motiv u tom trenutku. Osoba neće tražiti ni sigurnost, ni ljubav, ni

poštovanje, ni realizaciju, dok ne nađe hranu. Tek kad ta osoba zadovolji fiziološku potrebu, pojavit će se drugi motivi koji će onda biti dominantni, a ostali će otići u pozadinu i tako redom. (Puljić, 1980)

Slika 2 - Hijerarhija potreba prema Maslowu

Maslow je četiri potrebe niže razine – preživljavanje, sigurnost, pripadanje i samopoštovanje – nazvao potrebama nedostataka (deficijentnosti). Kada su ove potrebe zadovoljene motivacija za njihovim ostvarenjem pada. Potrebu više razine – samoostvarenje nazvao je potrebom rasta ili ostvarenja. Kada je ona zadovoljena, osobna motivacija ne prestaje, umjesto toga ona raste u potrazi za novim ostvarenjima. Za razliku od potreba nedostataka, potrebe rasta ne mogu nikada biti u potpunosti zadovoljene. Primjerice, što ste uspješniji u svojim nastojanjima da se razvijate kao odgojitelj, vjerojatno ćete ulagati još više napora u daljnje poboljšavanje (Woolfolk, 2016). Pod pretpostavkom da je značenje svake od potreba nedostataka jasno, ostaje nam jedino objasniti i napokon detaljizirati što je to samoostvarenje odnosno samoaktualizacija.

2.4. Samoaktualizacija / samoostvarenje / autorealizacija

Kada smo zadovoljili sve potrebe niže razine, onda ćemo osjetiti najvišu potrebu, tj. motiv ostvarenja. Samoostvarivanje, autorealizacija ili samoaktualizacija znači prema Maslowu upotrebu svih naših sposobnosti i ostvarenje svih naših odluka i kapaciteta. Moramo postati ono što smo kadri postati. Proučavajući samoostvarene pojedince, Maslow je došao do zaključka da su upravo više potrebne one koje motiviraju djelovanje ostvarenih osoba. Te motive on naziva meta-motivima. Meta je grčka riječ, a znači nešto što je iza. U ovom bi slučaju značilo: to su motivi koji su u pozadini, koji se pojavljuju iza, a koji zapravo pokreću autorealizirajuću oobu u njezinu djelovanju. Zato Maslow i kaže da su autorealizirajuće, samoostvarene osobe meta-motivirane. Te meta-motive on još naziva i B-vrijednostima (gdje B označuje prvo slovo sadašnjeg participa glagola biti – being = bivajuće) (Puljić, 1980).

2.5. Karakteristike samoostvarenih osoba

U skupljanju ovih podataka Maslow je upotrijebio metodu analize živih i povijesnih osoba koje bi se po jednoj „uopćenoj definiciji“ moglo smatrati samoostvarenima. Trudio se da isključi ljude jakih neurotičnih tendencija. (Puljić, 1980) Odlike koje je on otkrio su sljedeće:

- Efikasnija percepcija stvarnosti i odnos s istom
Samoaktualizirane osobe bolje od drugih primjećuju neiskrenost i neautentičnost drugih osoba, kao i u ostalim aspektima života. Gotovo nikad ne doživljavaju neugodu u dvosmislenim situacijama te nemaju strah od nepoznatog.
- Prihvaćanje (sebe, drugih osoba i prirode)
Prihvaćanje svojih nedostataka i slabosti kao posljedica ljudske prirode bez srama i osjećaja krivnje. Samoaktualizirane osobe često su otvorene i iskrene te se ne predstavljaju drugačijima nego što jesu.
- Spontanost, jednostavnost i prirodnost
Spontanost se u kontekstu samoaktualizacije odnosi na znatizeljnu sličnu onoj koju se može naći kod djece. Osoba ima nekonvencionalan pogled na svijet te je sposobna cijeliti ljepotu u naizgled običnim stvarima.

- Usmjerenost na probleme izvan sebe

Samoaktualizirane osobe nisu egocentrične nego usredotočene na vanjske izazove i ciljeve te prate određenu životnu filozofiju ili misiju. Zadatak koji si postavljaju često je usmjeren na društvenu dobrobit, a ne na vlastito blagostanje.

- Uživanje u privatnosti

Izražena potreba za privatnosti, u mjeri da se ponekad mogu činiti izdvojeni iz društva ili asocijalni, posljedica je osjećaja sigurnosti i samodostatnosti kod samoaktualiziranih osoba. Ova osobina omogućuje im da ostanu objektivni u situacijama koje u drugima izazivaju nemir te ih procjenjuju bez utjecaja tuđih reakcija.

- Autonomija i nezavisnost s obzirom na okolinu i kulturu

Iako su u potpunosti svjesni svoga okruženja i kulture, ovi pojedinci samostalno donose odluke bez obzira na prevladavajuće norme ili društvene pritiske. Mogu objektivno sagledati i usporediti različite kulture, bez predrasuda.

- Svježina zamjećivanja i uživanja u svakodnevnim iskustvima

Ova osobina odnosi se na češće doživljavanje intenzivnog zadovoljstva zbog svakodnevnih pojava koje većina ljudi uzima zdravo za gotovo, poput šetnje u parku ili dobrog obroka. Lijep primjer koji Maslow navodi je i osoba koja nakon trideset godina braka smatra da je jednako sretna kao prvoga dana, sposobna je diviti se ljepoti partnera sa šezdeset godina jednako kao i s dvadeset.

- Doživljaj mističnih ili istaknutih iskustava, koja karakteriziraju osjećaji širenja spoznaje, čuđenja, divljenja i ekstaze, kao i gubitak svijesti u vremenu i prostoru

Osobe koje su doživjele ova iskustva, kasnije navode da su nakon njih imale snažan osjećaj da se dogodilo nešto od iznimne važnosti. Iako riječ „mistična“ implicira nadnaravno ili religijsko značenje, Maslow navodi da se radi o prirodnim iskustvima koja se od običnih, razlikuju po intenzitetu.

- Empatija i identifikacija s ljudskom rasom, izražen osjećaj zajedništva

Pozivajući se na riječ koju je skovao Adler, Gemeinschaftsgefühl, Maslow opisuje stav samoaktualiziranih osoba prema čovječanstvu kao odnos starijeg brata prema mladima. Iako su često frustrirani jer vide ono što je drugima nejasno te bolja rješenja problema s kojima se društvo susreće, na ljude gledaju s izraženom privrženošću i osjećajem zajedništva.

- Duboki međuljudski odnosi

Samoaktualizirani pojedinci imaju duboke odnose s manjim brojem drugih ljudi, budući da u krug bliskih prijatelja najčešće ubrajaju one koji su također bliže samoaktualizaciji. Maslow primjećuje da ove odnose karakterizira dublja povezanost nego je slučaj u drugim prijateljstvima između odraslih osoba, izraženija identifikacija s drugom osobom te više ljubavi u odnosu.

- Demokratska struktura karaktera

Omogućuje im da bez predrasuda stvaraju prijateljstva s ljudima iz najrazličitijih slojeva društva, neovisno o etničkoj pripadnosti, socijalnom statusu, rasi ili obrazovanju. Štoviše, ponekad se čini kako i ne primjećuju ove razlike te svakom pojedincu iskazuju poštovanje koje zaslužuje kao ljudsko biće.

- Razlikovanje dobra i zla, cilja i sredstava

Samoaktualizirane osobe su etične i moralne, iako je njihovo viđenje dobra i zla često nekonvencionalno. Uživaju u samom procesu dolaska do cilja, a ne samo u konačnom rezultatu.

- Filozofski, neagresivan smisao za humor

Rijetko smatraju smiješnima šale koje ismijavaju tuđe nedostatke ili vrijeđaju osjećaje pojedinih skupina.

- Kreativnost

Maslow ovu osobinu navodi kao univerzalnu za samoaktualizirane pojedince, no također upozorava da se ne radi o „genijalnosti“ koju nalazimo kod Mozarta ili Picassa.

Kreativnost samoaktualiziranih pojedinaca mogla bi se opisati prije kao urođena originalnost, koju velik dio ljudi gubi odrastanjem uslijed prihvatanja društvenih normi i ustaljenih obrazaca razmišljanja.

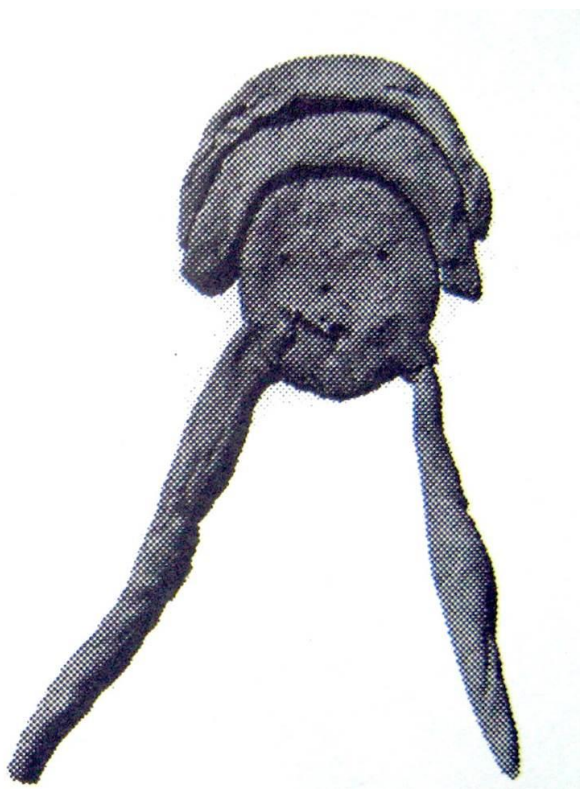
- Otpor i nadilaženje kulture

Ne radi se o pobuni protiv autoriteta, tipičnoj za adolescenciju, već o psihološkom odvajanju od kulture, koje ne mora biti namjerno. Samoaktualizirani pojedinci često prihvataju temeljne norme društva u kojem žive i rijetko su radikalni, osim kada se te norme kose s njihovim etičkim načelima.

(Maslow, 1968; Puljić, 1980; Rajić, 2011.)

Kako kaže V. Rajić (2011, 237) „vrhunska iskustva koja postižu samoaktualizirane osobe Maslow vidi kao pozitivne osjećaje harmonije i razumijevanja, usklađenosti i mira, potpuno jedinstvo čovjeka na svim razinama.“ Postavimo pretpostavku da svako dijete, samim rođenjem posjeduje barem jednu od osobina koje navodi Maslow, a ovisno o faktorima koji utječu na djetetov život ono će ili zadržati te osobine i nastaviti ih razvijati ili će odrastajući izgubiti iste i njegove potrebe bit će one niže razine. To bi značilo da svaka osoba ima potencijal ostvariti samoaktualizaciju ukoliko vanjski činitelji pogoduju razvitku njenih osobina i pomognu upotpuniti sve niže potrebe te osobe.

Obratimo posebnu pozornost na to da Maslow kao univerzalnu osobinu samoaktualiziranih pojedinaca navodi kreativnost. Uzmimo za primjer dijete u dobi od 3 godine sa zadatkom da naslika svoju majku. Ono neće imati za cilj fotografsku imitaciju majke, ono će naslikati svoju majku onako kako ju samo ono percipira. Djetetov likovni izraz je iskren i originalan, nije pod utjecajem šablona i socijalnih okvira. Na slici 3 možemo pretpostaviti, ili ne možemo ako su nam razmišljanja i perspektiva prekonvecionalni, da je prikazana glinena statua djetetove majke. „Oživotvorenje potencijalne kreativnosti ovisi o povoljnim uvjetima“ (Kunić, 1990, 7). Stoga je potpuno legitimno zaključiti da je uloga odgojitelja u samoaktualizaciji djeteta odnosno osobe iznimnih razmjera.

Slika 3 - likovni izraz djeteta (3,5)

3. Scenski odgoj

Scenski odgoj djeteta zbog svoje kompleksnosti i osjetljivosti posebno je interesantan i kod njega je najodlučniji element stvaralačka mašta. Izvanredna stvaralačka snaga koja omogućava djetetu da živi u jednom zamišljenom svijetu punom različitih uzbuđenja proizlazi iz njegove sposobnosti opažanja i njegove stvaralačke mašte. (Ladika, 1970) Iako urođena, kreativnost u djeteta neće nužno i uvijek pobuditi stvaralačku maštu. Kako profesorica umjetnosti Mira Perić Kraljik (2009, 236) kaže, „djeci će maštovitost i originalnost donijeti radosti otkrivanja kroz pokret, govor, glazbu, proživljavanje i izražavanje. Dramska igra može pružiti temelj kreativne i životne pismenosti.“ Bismo li mogli usporediti ili čak poistovjetiti pojmove „životna pismenost“, kojeg upotrebljava dramski pedagog i „samoaktualizacija“ kojeg upotrebljava humanistički psiholog? To neka ostane pitanje, ali sigurno je da i jednom i drugom postignuću možemo uvelike pridonijeti kao kompetentni odgojitelji.

Predstave za djecu svakako su najpristupačniji i najširi oblik estetsko-etičkog djelovanja na dječju psihi i najširi oblik scenskog odgoja. Na jednoj predstavi u dječjoj publici imamo maksimalni kolektiv koji može doživjeti proces umjetničkog doživljaja od stvaralačke mašte do katarze. Dijete se raduje kazalištu: ono ga prima srcem i emocijama, a tek iza toga dolazi razumska analiza problema. Ono voli sve: i bajku i suvremenu priču. Ipak, dramsko djelo namijenjeno kazalištu za djecu mora biti umjetnički vrijedno. (Ladika, 1970). U daljnjem tekstu objasniti ćemo važnost igre u djetetovu razvoju, odnosno razvoju zdrave i emocionalno stabilne zrele osobe i ukratko približiti pojmove dramskih metoda i scene.

4. Igra

„Igra je psihofizička i biološka potreba svakog djeteta. U igri i igrom dijete otkriva svoj svijet, otkriva sebe. Ono svijet oko sebe doživljava cjelovito. Izražava ga rječju, ritmom, pokretom, slikama, gestama, i ovisno o razvijenosti psihofizičkih sposobnosti, sva ta reagiranja i manifestacije povezuje u harmoničnu cjelinu. Igrajući se, dijete radi, jer igra je pravi kreativni rad. Igra je djetetova unutarnja potreba. U njoj dolazi do izražaja dječja spontanost, iskrenost, razigranost misli i emocija, sloboda izražavanja i, što je naročito važno za stvaralaštvo, stvaralačka mašta.“ (Kunić, 1990, 9)

Nažalost, rijetko koja odrasla osoba može zadržati ono dijete u sebi, onu dječju sreću, ako ju je uopće ikad imala i iskusila. Odraslima je teško razumjeti procese koji se odvijaju u dječjem umu i shvatiti važnosti dječje igre, a kamoli priključiti se djetetu u igri potpuno slobodno i s razumijevanjem. Teško je poistovjetiti se s djetetom jednom kada je osoba proživjela svoje djetinjstvo i ostavila ga daleko u prošlosti, a sada se nosi sa bremenom ranije ili kasnije adolescencije. „U svoj mali još neiskusni život dijete maštom unosi i proživljava i čudesne svjetove i doživljava koji ga ispunjavaju strepnjom i srećom. U djeci postoji žeđ za izvanrednim, za smijehom i osjećajnošću“ (Ladika, 1970, 3). Svi smo mi nekoć iskusili to žeđanje koje cijenjena spisateljica i kazališna pedagoginja Zvezdana Ladika spominje. Svatko od nas barem je jednom osjetio tu znatiželju, taj unutarnji poriv da otkrije, sazna, doživi. „Impresije djetinjstva ostaju trajno u ljudskoj psihi i upravo zbog toga potrebno je da djeca osjete što je smijeh, što je osjećajnost – što znači sretno djetinjstvo. Djeca koja se ne smiju postaju razočarani ljudi. Oni čija srca nisu dirnuta postaju ljudi kamena srca. Zato je potrebno djecu poučavati ljubavi. Potrebno je potaći dječju ljubav.“ (Ladika, 1970, 4). Kao i prema Maslowljevoj hijerarhiji potreba, potrebe nižeg stupnja najprije moraju biti zadovoljene, u ovom slučaju naglašena je potreba za ljubavi, kako bi dijete odnosno osoba doseglo razinu u kojoj je glavni motiv i potreba za samoaktualizacijom.

4.1. Scenska igra

„Dramska igra za djecu predškolske dobi ne podrazumijeva dramski tekst i publiku.“ (Perić Kraljik, 2009, 73) Na spomen scenske igre, pretpostavlja se gluma na pozornici i pred publikom. Istina, gluma i kazališna umjetnost dio su scene, koju bismo preciznije nazvali kazališnom scenom. Mnoge umjetnosti pripadaju na scenu, a kao glavne možemo navesti plesnu, glazbenu i glumačku umjetnost. Pod pojmom scenska igra podrazumijevamo sve što osoba na jednoj sceni radi, a to uključuje:

- Scenski stav i pravilno držanje, posturu
- Ples i ritmičnost
- Pokret, gestu
- Govor i pjevanje, artikulacija

Budući da sve od navedenoga u nekom obliku možemo pronaći u kazališnoj umjetnosti, govorit ćemo u kontekstima dramskog odgoja i njegove primjene u odgojno obrazovnim ustanovama, u našem slučaju, u odgojnoj skupini u vrtiću.

Ipak, scenskom igrom ne smatramo dječju predstavu odnosno dramski tekst koji mora biti striktno uvježban i predstavljen pred publikom. Uvježbavanje predstave i memoriranje teksta i pokreta ne podrazumijevamo glavnim ciljem scenske igre. Scenska igra, često zvana i dramska igra, je čin oslobođen pogleda i kritike publike, ona se izvodi u skupini pojedinaca koji bez osude promatraju ili sudjeluju u samom činu. Zato je najbolje iskustvo provođenja scenskih igara ono u vrtiću, jer djeca ne osuđuju već su iskrena. Cilj nam je, dakle, scenskom igrom u djeci pobuditi želju za otkrivanjem i istraživanjem; razviti slobodu mišljenja i kreiranja, stvaralačku maštu i razviti gore navedene motoričke i psihomotoričke vještine poput govora, pravilnog držanja i dr.

5. Dramske metode

„Djeca vole dramatizaciju, vole se maskirati, glumiti, vole biti lutkari, izmišljati situacije; vole se služiti svojim tijelom, glasom, pokretom te eksperimentirati njima. Ona podjednako vole sudjelovati u predstavi kao samo gledati ili slušati predstavu. U dramatizaciji je djeci dopušteno prekoračiti određene granice koje postoje u stvarnom životu te istraživati svoju osobnost“ (Bojović, 2013, 18). Upravo zato što se djeca ne nalaze ograničenima društvenim normama i pravilima potpuno su slobodna u svojim kreacijama. Naravno, da bi to tako funkcioniralo i u praksi, odgojitelj djecu ne smije ograničiti tim normama osim, dakako, onih primarnih etičkih. Dijete pod takvim pozitivnim utjecajem neće osjećati strah i imat će svu slobodu stvaranja i istraživanja svijeta, ali još važnije i sebe samoga. Takav način, u dječjoj psihi budi dobru sliku o sebi, takvim djelovanjem potičemo samopouzdanje i pozitivnu sliku o sebi kod djece. Istina je da djeca vole govoriti o sebi. U predškolskoj dobi cijeli svijet im je pozornica na kojoj su oni glavni glumci. „Djeca kroz iskustvo jačaju svoje perceptivne i komunikacijske sposobnosti tako što oponašaju i opisuju svijet oko sebe; manipuliraju stvarima koje mogu kontrolirati; istražuju zvukove i prostor; upotrebljavaju izražajne, ritmičke pokrete.“ (Bojović, 2013, 18)

Glavni cilj dramskih metoda je edukacija kroz zabavu. Također, važna je kreacija, a ne nastup. Izazov je odgojiteljima i odgojiteljicama postupno uvođenje ciljeva i pravila tijekom rada, a da pri tom ne ometu dječji kreativan proces i da sebe ne nametnu kao apsolutnog lidera. Odgojitelj bi trebao biti nevidljivi vodič ili nepristrani sudionik. Za postizanje tog cilja izaberite poticajne dramske aktivnosti koje prate dječje iskustvo i interese, koje su istraživačke i zanimljive. Na taj će način djeca izgraditi povjerenje u vlastite sposobnosti te će na kreativan i konstruktivan način učiti kako istraživati svoj unutarnji svijet i svijet koji ih okružuje. (Bojović, 2013) Dramske metode i scenske igre primjenjive su u svim uvjetima sa svom djecom. Za provedbu nije potrebna nikakva materija, nikakva pozornica, čak ni zatvoreni prostor ukoliko je vrijeme ugodno i bez padalina. Mnogi odgojitelji i odgojiteljice već provode scenske igre u svojoj nastavi i radu, ali toga nisu ni svjesni. Scensku igru pronaći ćete u svakoj skupini u svakom vrtiću, negdje ju potenciraju djeca sama, a negdje odgojitelj. Za cilj nama treba biti prepoznavanje te igre, uključivanje i potenciranje.

6. Povezanost scenske igre i samoaktualizacije

Izgradivši povjerenje u vlastite sposobnosti i istražujući dublje i dublje svoj svijet, djeca ispunjavaju svoje potrebe koje nalikuju višim potrebama koje spominje Maslow. Ukoliko dijete odrasta u zdravoj okolini, sa roditeljima i užom obitelji koji mu pružaju zdrav socioemocionalni razvoj i odgojiteljem koji svojim načinom i metodama stvara poticajnu sredinu za dijete, ono je, u svojim dobnim razmjerima, ispunilo sve niže potrebe – fiziološke, potrebe za sigurnošću, ljubavi i poštovanjem. Dakle, to dijete radi na ispunjavanju potrebe za samoaktualizacijom. Teorije humanističkih psihologa kažu da potreba za samoaktualizacijom nikad ne može biti u potpunosti ispunjena, već ona sama postaje intrinzičnom motivacijom osobe koja samo traži više i bolje. Ako je to zaista tako, to znači da ćemo scenskom igrom potaknuti razmišljanja i razvoj osobina i vrijednosti esencijalnih za samoaktualizaciju, ako ne i samu samoaktualizaciju. Promotrimo ponovno ranije u radu navedene karakteristike samoostvarenih osoba i uočiti ćemo da jedan odgojitelj ili odgojiteljica, ako su dovoljno kompetentni, imaju sve predispozicije poticati razvijanje istih osobina u djece.

Maslowljeva teorija također kaže da se potrebe zadovoljavaju po prethodno spomenutoj hijerarhiji i da će, uzmimo za primjer, osobi koja danih nije jela primarna potreba ponovno biti ona fiziološka; što nam može reći da ta osoba u svom životu još nije dosegla razinu samoaktualizacije. Prema Maslowu, da je ta osoba ostvarila samoaktualizaciju, unatoč fiziološkoj potrebi za hranom, ona se ne bi vraćala stepenicama hijerarhijske piramide dolje. Glad i fizički nedostatak hranjivih tvari u toj osobi ne bi izazvali duševni nemir, gubitak energije i volje za drugim stvarima, ona bi bila svjesna činjenice da je gladna, ali bi u isto vrijeme znala da je voljena i po pitanju života sigurna, da ju unatoč fizičkoj gladi ljudi i dalje poštuju i da je sama zadržala vlastito samopoštovanje. Uzevši to u obzir, vjerujem da možemo govoriti u samoaktualizaciji kod djece. Ona, ako ih se dovoljno potakne i pozitivno potkrijepi, mogu dosegnuti razinu viših potreba već u predškolskoj dobi i zadržati tu svijest o sebi i svijetu zvanu samoaktualizacija čitav život. Na taj način, dijete koje je samoaktualizirano u predškolskoj dobi neće imati potrebu vraćati se nižim potrebama, nego će ga kroz život voditi ta viša potreba kao cjeloživotna motivacija.

7. Zaključak

Pregledom relevantne literature i usporedivši djela autora iz različitih područja, psihologije i dramske pedagogije, mogu prvenstveno zaključiti da samoaktualizacija ne mora nužno biti potreba koju spoznaje tek odrasla i formirana osoba već potreba koju će najlakše i najprije doživjeti dijete. Drugi i bitniji zaključak do kojeg dolazim je taj da korištenje dramskih metoda i tehnika, odnosno uvođenje scenske igre u odgojnom pristupu u vrtiću potiče u djece razvijanje kvaliteta i osobina potrebnih za dovođenje u stanje potrebe za samoaktualizacijom. Odnosno, scenska igra potiče određeno stanje svijesti i misaone procese u djece koji vremenom mogu dovesti do viših potreba koje spominje A. Maslow.

Do sada sam u studentskoj praksi iskusio i vidio mogućnosti ovih ostvarenja i otuda se pojavila istraživačka znatiželja za pojašnjavanjem ove teorije. Upravo zato, u nadi sam da je rad samo podloga daljnjim istraživanjima i da ova teorija neće pasti u zaborav. Također, samtram da sama tema ima određenu zanimljivost, a misao koju ovim putem upućujem svim odgojiteljima, učiteljima i pedagozima ima veliku vrijednost.

Literatura

- Bojović, D. (2013). *Više od igre: ispričaj mi priču: dramske metode u radu s djecom*. Split: Harfa.
- Fulgosi, A. (1997). *Psihologija ličnosti; teorije i istraživanja*. Zagreb: Školska knjiga
- Gruić, I. (2002). *Prolaz u zamišljeni svijet: procesna drama ili drama u nastajanju: priručnik za odgajatelje, učitelje, nastavnike i sve one koji se bave dramskim radom s djecom i mladima*. Zagreb: Golden marketing
- Kunić, I. (1990). *Kultura dječjeg govornog i scenskog stvaralaštva: iz prakse za praksu*. Zagreb: Školska knjiga
- Ladika, Z. (1970). *Dijete i scenska umjetnost: priručnik za dramski odgoj djece i omladine*. Zagreb: Školska knjiga
- Ladika, Z. (1983). *Dramske igre*. Zagreb: Savez društava Naša djeca SR Hrvatska
- Maslow, A.H. (1974). *Motivacija i ličnost*. Beograd: Nolit
- Perić Kraljik, M. (2009). *Dramske igre za djecu predškolske dobi: Priručnik za odgojitelje*. Osijek: Sveučilište J. J. Strossmayera: Fakultet za odgojne i obrazovne znanosti
- Puljić, Ž. (1980). Samoostvarene osobe u psihologiji A. H. Maslowa. *Crkva u svijetu*, 15 (3/1980), 268-276.
- Rajić, V. (2012). Samoaktualizacija, optimalna iskustva i reformske pedagogije. *Napredak*, 153 (2/2012), 235-247.